

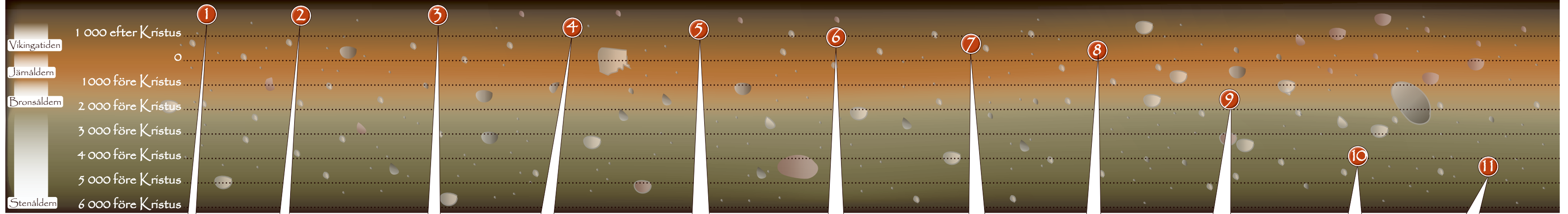
Gefle Dagblad 12 maj 2011

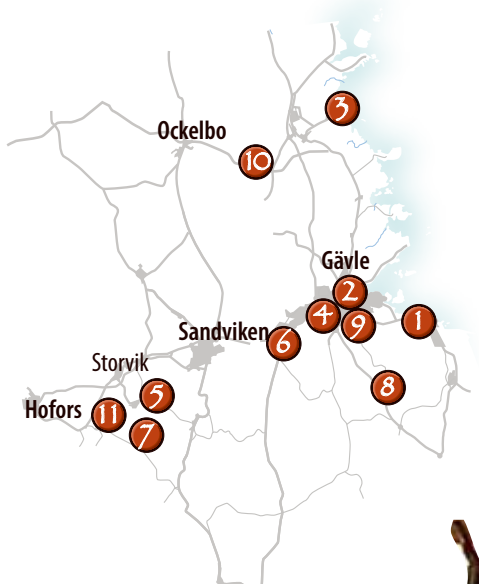
Gefle Dagblad 29 januari 2012

Foto: Lasse Halvarsson

- 1 Hamnäs 1500-talet**
Gästriklands äldsta kolbotten hittades i Hamnäs inför utbyggnaden av Ostkustbanan. Fyndet visar att man kolade här redan på 1500-talet och att man använde även lövträ vid kolningen. Eftersom det inte fanns något bruk i omedelbar närhet är det okänt vad man använde kolet till.
- 2 Drottninggatan 1500-talet**
Kvarteret Pechlin i Gävle (Drottninggatan mellan Hattmakargatan och Norra Centralgatan). Arkeologerna fann spår efter smala stensatta gränder och hus från tiden före stadsbranden 1569. Stora mängder pollen från pors och humle tyder på att det fanns ett bryggeri här.
- 3 Totra 1 100-1200-talet**
Utgrävningen visade att det funnits ett medeltida kastal där man troligen förvarat skatteuppbörden. Rester av tornet finns kvar än i dag. Ben av pilgrimsfalk antyder att här fanns falkenerare.
- 4 Kungsbäck 800-1000-talet**
Ett ovanligt fynd av stolphål från boningshus från vikingatiden. Stolphålen visar att det stött minst tre hus här. I en grav som grävts i ett tjockt lager slagg hittade man en grav från 1000-talet. Där hade en ung person fått en hednisk begravning, tillsammans med en häst, en hund och en katt.
- 5 Grisskogen 600-1000-talet**
Ett stort gravfält vid Näsbyssjön. I gravarna hittades bland annat vapen, ett spänne som är gjutet i Birka och ett arabiskt silvermynt. Fyndet visar att Gästrikland hade täta förbindelser med Mälardalen och resten av världen.
- 6 Valbo Köpstad 300-400-talet**
Resterna efter tre blästugnar hittades. Analysen visade att man har framställt en ton järn per år i varje ugn. Järnet har förmodligen sålts som råvara till andra råvarufattiga områden.
- 7 Kråknäsjärmet är 0.**
En privatperson hittade tolv ovanligt långa ämnesjärn som grävts ner vid ett stort stenblock på en höjd vid Hoån. På andra sidan av samma stenblock hade man grävt ner två stora järnluppar 500 år senare. Platsen och järnet tycks ha haft någon särskild betydelse som funnits kvar i medvetandet flera hundra år.
- 8 Fräkenrönningen 2800-3000 före Kristus**
En välorganiserad by med sju till åtta hyddor, troligen täckta av sälskinn. Stora mängder keramikskärvor hittades. Krukorna var från en halv meter i diameter (troligen förvaringskärl) till små muggar. Fastbrända matrester visar att krukor som var 20-30 centimeter i diameter har använts som kastruller. Keramiken har exakt samma mönster som keramik från Mälardalen.
- 9 Södra Märtsbo: 3 300 före Kristus**
Här hittades spår av en skelettbegravning från stenåldern. Små rester av tandemalj visade att en vuxen och ett barn begravts och fått med sig en kruka med fisk i graven. Graven var täckt med rödockra.
- 10 Vittersjö 6000-3000 före Kristus**
En stenåldersby på en ö i skärgården. Arkeologerna fann spår efter fyra hyddor och eldstäder. Fynd av porfyrt och flinta visar att människorna haft kontakt med både Dalarna och södra Sverige.
- 11 Hästboberget 6 600-6500 före Kristus**
Idag 107 meter över havet. Då låg boplatsen i Torsåker vid havet. Analys med elektronmikroskop avslöjar att invånarna använde olika stenar som knivar, sägar, hyvlar eller skrapor och att de arbetade med hudar, trä, sten och ben. En skrapa hade använts vid framställning av färgämnet ocra.

Arkeologerna är oss på spåren

7 Kråknäsjärmet.
Tolv halvmeterlånga ämnesjärn hittades i Torsåker. Storlek och antal tyder på rena järnverket för sin tid.

10 Yxor från Vittersjö
Yxor tillverkade av stensmeder för mer än 7000 år sedan.

6 Slagg från Valbo köpstad.
Slaggen avslöjar en omfattande järnproduktion på en plats vi i dag mest förknippar med elektronik och möbler.

5 Nål, Grisskogen
Cirka sex centimeter lång och riktigt vackert smide.

5 Spännbuckla, Grisskogen
Spännbucklan av brons användes av kvinnor. De sattes parvis på bröstet och hjälpte till att bära upp ytterkläder. Mellan bucklorna satt rader av glaspärlor.

9 Keramik, Södra Märtsbo
Gropkeramik med sitt tidstypiska mönster som någon lagt en del möda på för att få en vacker dekoration.

En sten, en benflisa eller ett stycke slagg kan avslöja hur våra äldsta förfäder levde

Det är i västra Gästrikland, på platser som ligger 70 till 120 meter över havet, som man hittar rester efter de allra första gästrikarna. För 7 000-9 000 år sedan var det här skärgård, och människorna som bodde i stenåldersbyarna i Torsåker och Ockelbo levde av salfångst och fiske. Nu gör nya analysmetoder att brända ben och stenskrapor kan avslöja hur människorna levde under stenåldern. Med hjälp av elek-

tronmikroskop med 400 gångers förstoring har man till exempel jämfört slippspåren på stenarna och sett vad de har används till. -Man kan se att vissa stenar har använts för att skrapa hudar och andra har använts på trä. En sten hade använts till ocra. Det var vanligt att man smyckade gravar med rödockrafärg, berättar Maria Björck, arkeolog vid Länsmuseet Gävleborg. I praktiken är det Trafikverket som

bestämmer vilka forntida boplatser som blir undersökta. När en väg ska rätas ut, som vid Hästboberget i Torsåker, eller när en helt ny väg ska byggas, får arkeologerna chansen att hitta en ny pusselbit i vår historia. Under en inventering 1994-97 hittade man spår av totalt 176 stenåldersboplatser utmed gästrikökusten. 1993, inför E4-bygget, undersökte man två av dem, Fräkenrönningen och Södra Märtsbo. De var bebodda för cirka 5 000 år sedan, vid en tid när

man hade man börjat med keramik. Arkeologerna hittade massor av keramikskärvor. Fastbrända matrester visade att det var skärvor från den tidens "kastruller". I Södra Märtsbo hittade man också en grav med två små fragment av tandemalj. Analysen visade att en vuxen och ett barn var begravda. I graven hade de fått med sig en kruka med fisk. De fina mönstren på krukorna är ett tecken på att folk i Gästrikland

hade tät kontakt med människor i andra håll redan under stenåldern. Exakt samma slags mönster använde man nämligen i Mälardalen vid samma tid. De mest sensationella fynden på senare år är dock från järnåldern. Tidigare har man trott att man bara framställde järn för husbehov i Gästrikland under järnåldern. Nu är bilden helt förändrad. - Det fanns en enormt stor järnproduktion i Gästrikland redan

under romartiden. Det handlar om ton. Från de tre ugnarna vi hittade i Valbo kunde man producera 30 ton järn på tio år, säger Eva Hjärthner-Holdar vid Riksantikvarieämbetet. Järnet måste ha skapat stora rikedomar i Gästrikland. Eva Hjärthner-Holdar tror att järnet såldes söderut och hoppas i framtiden få svar på vart. - Vi håller på att bygga upp en databas med analyser, så att vi ska kunna följa järnet med hjälp av spåren av slagg, säger hon.

Om bilden av järnåldern och stenåldern långsamt håller på att klarna finns det fortfarande en dunkel period i Gästriklands historia. Från bronsåldern, 1700-500 före Kristus, har man inte hittat någon boplat. - Vi har nog inte letat på rätt platser. Dessutom är bronsåldersboplatser svåra att hitta eftersom det oftast finns få fynd kvar från tiden. Men det är klart att det måste ha bott folk i Gästrikland då också, säger Maria Björck på länsmuseet.

Ingegerd Sörgard
026-15 96 27
ingegerd.sorgard@gd.se

Grafik: Lars Bergsten
026-15 96 14
lars.bergsten@gd.se

